

Sposoby wydobywania dźwięków i ich oznaczenia muzyczne - artykulacja

- Sposoby wydobywania dźwięków i ich oznaczenia muzyczne - artykulacja

Sposoby wydobywania dźwięków i ich oznaczenia muzyczne - artykulacja

Źródło: onine-skills, cc0.

Wprowadzenie

| Scenariusz lekcji dla nauczyciela:

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania

Uczeń:

1) zna, rozumie i wykorzystuje w praktyce:

a) podstawowe pojęcia i terminy muzyczne (pięciolinia, klucz, nuta, wartość rytmiczna, dźwięk, gama, akord, akompaniament) oraz zależności między nimi;

b) określa podstawowe elementy muzyki (rytm, melodię, harmonię, agogikę, dynamikę, kolorystykę, artykulację);

2) odczytuje i zapisuje elementy notacji muzycznej:

a) nazywa dźwięki gamy, rozpoznaje ich położenie na pięciolinii;

b) różnicuje wartości rytmiczne nut i pauz;

c) zna skróty pisowni muzycznej: repetycja, volty, da capo al fine;

d) zna podstawowe oznaczenia: metryczne, agogiczne, dynamiczne i artykulacyjne, fermatę.

Nauczysz się

określać czym jest artykulacja;

definiować pojęcia artykulacji;

rozróżniać brzmienia instrumentów;

używać terminów związanych z [artykulacją](#).

Artykulacja

Wydobywanie dźwięków nazywane jest artykulacją i może odbywać się na różne sposoby. Podstawowe to:

- *legato* oznacza *łączyć*; dźwięki są połączone ze sobą;
- *staccato* oznacza odrywanie dźwięków. Są one krótkie, ostro oddzielane od siebie;
- *portato* to sposób pośredni pomiędzy *staccato* a *legato* i oznacza z włoskiego *przenosząc*.

Istnieją także inne rodzaje artykulacji, które są specyficzne dla poszczególnych instrumentów. Instrumenty można podzielić na różne grupy biorąc pod uwagę ich budowę i sposób wydobywania dźwięku. Rozróżniamy trzy podstawowe grupy instrumentów: dęte, strunowe i perkusyjne.

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania i napisz którą grupę instrumentów w nim słyszysz.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Źródło: Jan Kowalski.

Na nagraniu „Eine kleine Nachtmusik” Wolfganga Amadeusza Mozarta. Pogodny utwór wykonywany przez zespół smyczkowy. Muzyka jest żywa, ale bardzo łagodna i optymistyczna, rozpoczyna się charakterystycznym rozłożonym akordem w wykonanym unisono przez wszystkie instrumenty.

Film: *Sposoby wydobywania dźwięków - artykulacja*

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R92ycPWkkFleB>

Film: Sposoby wydobywania dźwięków: artykulacja. Akcja filmu odbywa się w sali, w której znajduje się kilka instrumentów. Prowadzący mężczyzna rozpoczyna mówiąc: Witam wszystkich bardzo serdecznie. W dzisiejszej audycji powiemy o różnych sposobach wykonywania dźwięków. Dźwięki wydobywane są za pomocą instrumentów, które można podzielić na różne grupy biorąc pod uwagę ich budowę i sposób wydobycia dźwięku. Rozróżniamy trzy podstawowe grupy instrumentów. dęte, strunowe, perkusyjne. Wydobywanie dźwięków nazywane jest artykulacją i może odbywać się na różne sposoby. Mężczyzna rozpoczyna wymienianie różnych rodzajów artykulacji: Legato, oznacza łącząc, dźwięki połączone są ze sobą. Posłuchajcie jak to brzmi: Tu rozlega się gama wykonana na pianinie w górę i w dół zagrana legato. Mężczyzna kontynuuje: Innym rodzajem artykulacji jest staccato. Oznacza odrywanie dźwięków. Są one krótkie, ostro oddzielane od siebie. Słysząc nagranie jest to (Gama wykonana na pianinie w górę i w dół zagrana staccato). Prowadzący opowiada o kolejnym rodzaju artykulacji: Sposobem pośrednim pomiędzy staccato i legato jest portato tzn. „przenosząc”. Tu słysząc gamę wykonaną na pianinie w górę i w dół zagrana portato. Mężczyzna prowadzi dalszą prezentację, trzymając w dłoniach flet. Teraz opowiem o innych rodzajach artykulacji, które są specyficzne dla poszczególnych instrumentów. Dobrym przykładem może być technika frullato wykorzystywana w grze na flecie. Z włoskiego frullato oznacza brzęcząc. W czasie wydmuchiwania powietrza wymawia się głoskę trrrrrrr, umożliwia to uzyskanie drgającego dźwięku. Tu słysząc gamę zagrana na flecie wykonaną frullato. W kolejnej scenie mężczyzna ma w rękach skrzypce. Dla instrumentów smyczkowych charakterystyczne jest z kolei m.in. wydobywanie dźwięku za pomocą szarpania strun palcami. Tego typu artykulacja nazywana jest pizzicato. Pizzicato z włoskiego oznacza szarpiąc. Teraz usłyszycie jak brzmi. Słysząc grę pizzicato. Mężczyzna wyjaśnia: Przeciwnieństwem pizzicato jest arco, które polega na graniu smyczkiem. Posłuchajcie. Zostaje odtworzona gama zagrana arco. Przewodnik kontynuuje: Smyczek umożliwia wydobycie dźwięku nie tylko poprzez pocieranie strun włosiem, ale także za pomocą uderzania strun drzewcem smyczka. Taką technikę nazywamy z włoskiego con legno. Brzmi ona tak. Tutaj słysząc ciche dźwięki zagrane con legno. Kolejnym sposobem artykulacji, jaki wykonać można na instrumentach smyczkowych, polega na zmianie wysokości i barwy dźwięku przez lekkie dotknięcie struny w odpowiednim miejscu. Słysząc flażolety, które są cichutkie, bardzo wysokie, a ich brzmienie trochę przypomina brzmienie skrzypiec, a trochę brzmienie fletu. Przewodnik dodaje: Flażolety można także osiągnąć na instrumentach dętych drewnianych za pomocą przedęcia, oraz na gitarze i harfie. Mężczyzna wymienia kolejne rodzaje artykulacji: Jeszcze inną techniką jest arpeggio, typowe w grze na harfie. Arpeggio polega na szybkim zagraniu kolejnych dźwięków w dół lub w górę, przez co akord nie brzmi równocześnie. Arpeggio wykonalne jest również np. na fortepianie, skrzypcach i gitarze. Słysząc dźwięk harfy. Bardzo szybko zagrana jest seria dźwięków. W kolejnej scenie mężczyzna ma w dłoniach puzon. Opowiada o technikach typowych dla tego instrumentu. Inną artykulacją jest z kolei con sordino stosowane m.in. w grze na skrzypcach, fortepianie oraz instrumentach dętych blaszanych. Należy do nich np. puzon, którego brzmienie będziemy zaraz słyszeć. Inną artykulacją jest z kolei con sordino stosowane

m.in w grze na skrzypcach, fortepianie oraz instrumentach dętych blaszanych. Należy do nich np. puzon, którego brzmienie będziemy zaraz słyszeć. Usłyszymy za moment puzon bez tłumika, co w muzyce określa się jako senza sordino. Posłuchajcie jak brzmi. Tu słysząc grę zagraną bez tłumika. Mężczyzna porównuje: Z kolei technika Con sordino polega na grze z użyciem tłumika, którego zastosowanie pozwala na zmianę barwy dźwięku. Posłuchajcie jaka jest różnica w brzmieniu. Możemy usłyszeć grę zagraną z tłumikiem. Mężczyzna wymienia kolejny rodzaj artykulacji: Usłyszymy dzisiaj także glissando - z włoskiego „ślizgając się”. Oznacza płynne przejście z jednej wysokości dźwięku do innej. Szczególnie efektowne, możliwe jest do uzyskania właśnie w grze na puzonie. Zwróćcie uwagę na płynne ruchy suwaka, które umożliwiają łagodne zmiany wysokości dźwięku. Tu pojawia się nagranie prezentujące glissando wykonane na puzonie. Przewodnik przedstawia ostatni rodzaj artykulacji: Na instrumentach perkusyjnych, klawiszowych i smyczkowych jeden lub kilka dźwięków może być powtarzanych w szybkim tempie. Taka artykulacja nazywana jest tremolo. Posłuchajmy jej w wykonaniu na werblu. Słysząc ostatnie nagranie, po którym mężczyzna żegna się: To już wszystkie utwory w różnych artykulacjach, jakie dziś usłyszeliśmy. Dziękuję za uwagę!

Tabela artykulacji

Podstawowe określenia artykulacyjne

WŁOSKA NAZWA	ZNACZENIE
legato	łączenie dźwięków
staccato	ostre oddzielanie dźwięków
portato	oznacza <i>przenosząc</i> sposób pośredni między staccato, a legato
glissando	z wł. <i>przejście</i> z jednej wysokości dźwięku do innej w płynny sposób
arpeggio	szybkie zagranie kolejnych dźwięków w dół lub w górę, przez co akord nie brzmi równocześnie
tremolo	szybkie powtarzanie jednego lub kilku dźwięków
pizzicato	szarpanie struny palcem na instrumentach smyczkowych
frullato	z wł. <i>ćwierkając</i> wymawianie głoski „trrr” w czasie wdmuchiwania powietrza, umożliwia uzyskanie drgającego dźwięku, wykorzystywane na instrumentach dętych
arco	gra smyczkiem
col legno	uderzanie strun drzewcem smyczka
con sordino	gra przy użyciu tłumika

WŁOSKA NAZWA	ZNACZENIE
senza sordino	gra bez tłumika

Zadania

Ćwiczenie 1

Połącz przykład dźwiękowy z instrumentem.

Materiały audio dostępne pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1HvVYH73>

3	flet	◀ ▶
2	fortepian	◀ ▶
0	puzon	◀ ▶
1	skrzypce	◀ ▶

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Melodia 1

Na nagraniu gama zagrana pizzicato na skrzypcach.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Melodia 2

Na nagraniu tremolo zagrane na werblu .

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Melodia 3

Na nagraniu glissando zagrane na puzonie.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Melodia 4

Na nagraniu staccato zagrane na fortepianie.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Melodia 5

Na nagraniu gama zagrana na trąbce z tłumikiem.

Ćwiczenie 2

Wysłuchaj powyższych melodii i określ jaką artykulację słyszysz.

Melodia 1

pizzicato

Melodia 5

glissando

Melodia 2

staccato

Melodia 4

tremolo

Melodia 3

portato

Ćwiczenie 3

Dopasuj oznaczenie artykulacyjne do jego zapisu.

The image displays seven musical notation examples arranged in two rows. Each example has a corresponding empty box below it for labeling.

- Example 1: Four eighth notes beamed together with a slur above them.
- Example 2: Four eighth notes beamed together with a slur above them.
- Example 3: Four eighth notes beamed together with a slur above them.
- Example 4: A sixteenth-note scale (arpeggio) with a slur above it.
- Example 5: A single note with a 'pizz.' (pizzicato) marking above it.
- Example 6: A tremolo symbol (vertical wavy line) over a note.
- Example 7: A sixteenth-note scale (arpeggio) with a slur above it.

glissando

legato

portato

staccato

pizzicato

tremolo

arpeggio

Ćwiczenie 4

Spośród podanych terminów muzycznych wybierz te, które odnoszą się do artykulacji.

☐ tremolo

☐ senza sordino

☐ piano

☐ col legno

☐ arpeggio

☐ portato

☐ forte

☐ lento

☐ moderato

☐ pizzicato

☐ presto

☐ vivo

☐ staccato

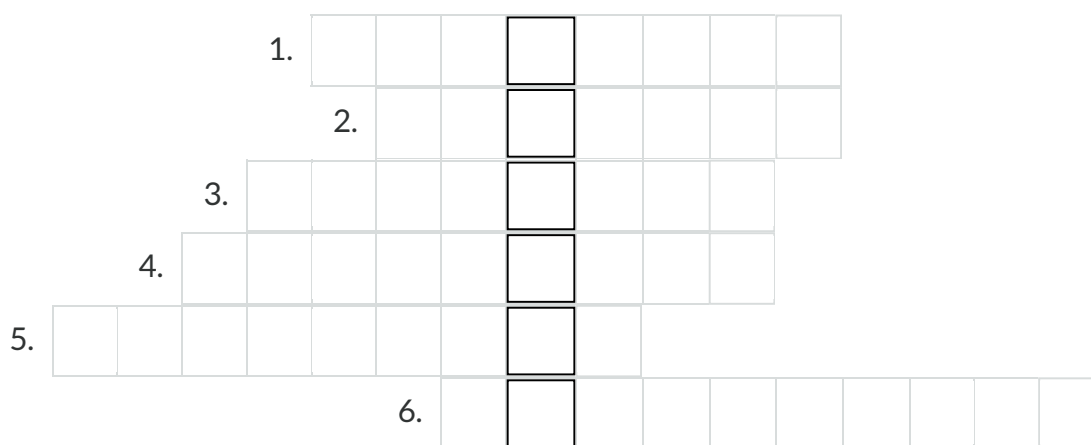
Ćwiczenie 5

Znajdź błędy w pisowni podanych określeń artykulacyjnych. Każdy wyraz posiada o jedną literę za dużo. Znajdź tę literę, a następnie wpisz w pole hasło, które powstanie z tych liter.

1. glisstando
2. con sordinor
3. poretato
4. frumllato
5. stacocato
6. senzal sordino
7. col legono

Ćwiczenie 6

Rozwiąż krzyżówkę.

1. sposób wydobywania dźwięku na instrumentach dętych, z wł. oznacza *ćwierkając*
2. szybkie powtarzanie jednego lub kilku dźwięków
3. szybkie zagranie kolejnych dźwięków w dół lub w górę, przez co akord nie brzmi równocześnie
4. przejście z jednej wysokości dźwięku do innej w płynny sposób
5. szarpanie struny palcem na instrumentach smyczkowych
6. gra przy użyciu tłumika

Ćwiczenie 7

Znajdź ukryte w diagramie słowa. Są to hasła, które wystąpiły w krzyżówce (łącznie z hasłem głównym). Aby zaznaczyć słowo zaznacz jego pierwszą i ostatnią literę.

L	P	I	Z	Z	I	C	A	T	O	W	N	I	U	G
D	L	O	P	D	L	T	L	D	J	U	T	I	L	L
B	O	I	K	Z	E	A	P	K	Y	U	R	P	T	I
Z	R	G	M	O	G	O	J	D	E	F	E	Y	C	S
K	D	G	D	M	A	T	S	J	N	J	M	H	L	S
E	Z	E	U	R	T	T	T	W	N	J	O	W	W	A
E	O	P	R	R	O	B	N	H	Y	R	L	H	A	N
F	N	R	O	T	A	L	L	U	R	F	O	S	O	D
D	W	A	K	E	H	B	I	H	F	N	R	B	H	O
R	T	O	N	I	D	R	O	S	N	O	C	U	H	U

- ☐ TREMOLO ☐ CONSORDINO ☐ LEGATO ☐ ARPEGGIO ☐ GLISSANDO
☐ PIZZICATO ☐ FRULLATO

Słownik pojęć

arco

oznacza na instrumentach smyczkowych grę smyczkiem (np. na skrzypcach)

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

arpeggio

to niejednoczesne wykonanie akordu, jego składniki grane są szybko po kolei w górę lub w dół; charakterystyczne dla harfy, używane też na innych instrumentach np. skrzypcach, fortepianie, gitarze

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

artykulacja

Jeden z elementów dzieła muzycznego. Określa *sposób wykonania dźwięku*

źródło: M. Gromek, G. Kilbach, *I gra muzyka*, podręcznik do muzyki dla klas 4-6 szkoły podstawowej, Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa 2012, s. 238.

col legno

jest osiągalne do wykonania tylko na instrumentach smyczkowych – to uderzanie strun drzewcem smyczka,

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

con sordino

gra przy użyciu tłumika; możliwe na instrumentach smyczkowych, klawiszowych, dętych blaszanych, jego użycie powoduje zmianę barwy dźwięku,

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

flażolety

polegają na lekkim dotknięciu struny w odpowiednim miejscu (wtedy nie drga całą swoją długością), zmienia się wówczas wysokość i barwa dźwięku; stosowane są na instrumentach smyczkowych, gitarze, harfie, instrumentach dętych drewnianych, gdzie osiągnąć są przez specjalne przedęcie (flet, obój),

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

frullato

Z wł.: ćwierkając; na instrumentach dętych poprzez trzepotanie językiem uzyskiwać drżące brzmienie podobne do tremola,

źródło: D. Gwizdalanka, *Słowniczek oznaczeń i skrótów muzycznych*, PWM, Kraków 2011, s. 32.

glissando

(z wł. prześlizgując się po dźwiękach); przejście z jednej wysokości do innej w sposób płynny, nieprzerwany; wykorzystywane np. w grze na skrzypcach, fortepianie, puzonie,

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

legato

z wł. oznacza łącząc; dźwięki są powiązane ze sobą

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

pizzicato

polega na szarpaniu struny palcem na instrumentach smyczkowych

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

portato

z wł. oznacza przenosząc; sposób pośredni między legato a staccato

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

senza sordino

powrót do gry bez tłumika

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

staccato

z wł. oznacza odrywając; dźwięki są krótkie, ostre, grane z przerwami

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

tremolo

(z wł. drżący); jest to szybkie powtarzanie odpowiednio jednego lub kilku dźwięków; wykonalne na instrumentach smyczkowych, klawiszowych, perkusyjnych

źródło: D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006, s. 23.

Biblioteka muzyczna

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Źródło: Jan Kowalski.

Na nagraniu „Eine kleine Nachtmusik” Wolfganga Amadeusza Mozarta. Pogodny utwór wykonywany przez zespół smyczkowy. Muzyka jest żywa, ale bardzo łagodna i optymistyczna, rozpoczyna się charakterystycznym rozłożonym akordem w wykonanym unisono przez wszystkie instrumenty.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk arpeggio - harfa, AMFN, CC BY 3.0

Na nagraniu jedno długie arpeggio wykonane na harfie. Dźwięki następują bardzo szybko jeden po drugim, brzmienie harfy jest perliste.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk forte e piano - puzon, AMFN, CC BY 3.0

Na nagraniu gama wykonana na puzonie, zagrana w górę i w dół.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Źródło: online skills.

Na nagraniu gama zagrana na fortepianie w górę i w dół wykonana legato, dźwięki są ze sobą połączone, następują bezpośrednio po sobie, bez żadnej przerwy.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk flażolety - skrzypce, AMFN, CC BY 3.0

Gama zagrana na skrzypcach przy użyciu flażoletów. Dźwięki są wysokie ich barwa jest trochę bardziej podobna do dźwięku fletu.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk frullato - flet, AMFN, CC BY 3.0

Gama zagrana na flecie z użyciem techniki frullato. Każdy dźwięk jest drżący.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk pizzicato - skrzypce, AMFN, CC BY 3.0

Gama zagrana na skrzypcach pizzicato. Dźwięki są krótkie, trochę stłumione.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk tremolo - werbel, AMFN, CC BY 3.0

Tremolo wykonane na werblu. Dźwięki są zagrane bardzo szybko jeden po drugim. W czasie tremolo perkusista wykonuje crescendo i decrescendo. Czyli gra coraz mocniej a potem coraz słabiej.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk portato e glissando - puzon, AMFN, CC BY 3.0

Glissando wykonane na puzonie. Puzonista prześlizguje się z jednego dźwięku na drugi, płynnie je łącząc.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk staccato - fortepian, AMFN, CC BY 3.0

Na nagraniu staccato zagrane na fortepianie.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk portato - fortepian, AMFN, CC BY 3.0

Na nagraniu portato zagrane na fortepianie.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk arco - skrzypce, AMFN, CC BY 3.0

Na nagraniu gama zagrana arco na skrzypcach.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk con legno - skrzypce, AMFN, CC BY 3.0

Na nagraniu gama zagrana con legno na skrzypcach.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQ6TFMWnN>

Dźwięk con sordino - puzon, AMFN, CC BY 3.0

Na nagraniu gama zagrana na puzonie z tłumikiem.

Bibliografia

D. Gwizdalanka, *Słowniczek oznaczeń i skrótów muzycznych*, PWM, Kraków 2011.

D. Wójcik, *Nauka o muzyce. Wiadomości wstępne, instrumenty, formy i polska muzyka ludowa*, Musica Iagellonica, Kraków 2006.

M. Gromek, G. Kilbach, *I gra muzyka*, podręcznik do muzyki dla klas 4-6 szkoły podstawowej, Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa 2012.